

ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΖΩΗ

Μερικοὶ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲ μπορεῖ νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὴν θρησκεία. Κι' ὅμως. Ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη δὲ βρίσκεται σὲ πόλεμο μὲ τὴν θρησκευτικὴ πίστη, ἀκριβῶς διότι εἶναι πλήρης κι' ὁλοκληρωτικὴ ἐπιστήμη.

Ἡ ἐπιστήμη ἔκπληρώνει τὸν προορισμὸν της ὅταν ζῇ κοντά στὴν Θεότητα. Εἶναι ματαία ἡ ἐπιστήμη ποὺ δὲ συμβαδίζει μὲ τὴν Διδασκαλία Ἐκείνου, ποὺ εἶναι ἡ Ἀλήθεια κι' ἡ Ζωή. . .

"Οσοι ἀρνοῦνται τὸ Θεὸν καταστρέφουν τὴν εὐγένεια τῆς ἄνθρωπίνης ψυχῆς. Λίγη φιλοσοφία κάνει τὴν διάνοια τοῦ ἄνθρωπου νὰ κλίνῃ στὴν ἀθεϊα, ἀλλὰ τὸ φιλοσοφικὸ βάθος ξαναφέρνει τὴν διάνοια τοῦ ἄνθρωπου στὴν θρησκεία. Διότι ὅταν ἡ διάνοια τοῦ ἄνθρωπου ἔξετάζῃ τὶς δεύτερες αἰτίες σκόρπιες, μπορεῖ καμμιὰ φορὰ νὰ σταθῇ σ' αὐτὲς καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ. "Οταν ὅμως ἀτενίζῃ τὸ ἀλυσόδεμα τους καὶ τὴν ἀλληλουχία τους καὶ τὶς συνδυάζει, τότε, κατ' ἀνάγκη, προσφεύγει στὴν Θεία Πρόνοια καὶ στὴν Θεότητα. . .

* * *

Ἄποχωρίζονται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας καὶ περιπλανῶνται στοὺς σκοτεινοὺς δρόμους τῆς πλάνης. Στὴν ἀξιοθρήνητη αὐτὴ κατάσταση, ποὺ βρίσκονται, παραγγωρίζουν τὴν φύση τῆς εύτυχίας.

Πιστεύουν στὸν Θεό, καὶ τ' ὅμολογοιν μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ Τὸν ἀρνοῦνται μὲ τὶς πράξεις τους. "Έχουν μερικές θρησκευτικὲς πεποιθήσεις, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν βαθειὰ ἐκείνη θρησκευτικότητα, ποὺ εἶναι δὲ κυριότερος παράγων τῆς ψυχικῆς ζωῆς.

Ο είκοστὸς αἰώνας κρύβει ἀναμφισβήτητη τάση γιὰ

όλική πρόσοδο. Πλαρουσιάζει δύμως μερικές ἀπογοητευτικές για τὴ γενεά μας δυσκολίες, καθὼς ἡ ἀβεβαιότητα, που τὴν προκάλεσε ἡ ἔλλειψη θρησκευτικῆς πίστεως κι' ἡ ἀπόριψη τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν. Ἡ θρησκεία εἶναι ἡ ἀσάλευτη πέτρα, ἐπάνω στὴν ὥστοια ἐπαναπαύονται, καὶ πρέπει νὰ ἐπαναπαύονται, οἵ προσφιλέστερες ἔλπιδες τοῦ ἀνθρώπου. "Οταν σκοτεινιάσῃ ἡ θρησκευτικὴ κι' ἡ ἡθικὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωὴ χάνει κάθε πνευματικὴ σημασία κι' δέ γωισμὸς προσβάλει στὶς βάσεις της τὴν κοινωνία.

'Ο ἄνθρωπος δημιουργήθηκε για ἡθικὸ σκοπό. Καὶ θὰ φθάσῃ στὴν ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ μὲ πολλὰ βάσανα κι' ἀφοῦ ὑπερνικήσῃ πολλὰ ἐμπόδια. 'Αλλὰ μιὰ ἡμέρα θὰ φθάσῃ καὶ θὰ εἶναι εὔτυχης. Διότι μόνο στὴν ἡθικὴ τελειότητα μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ εὔτυχία.

'Ηθικὴ δὲν ἔννοιῶ τὴ στεῖρα καὶ φανατικὴ ἡθικολογία, τὴ σεμνοτυφία καὶ τὴν ὑποκριτικὴ ψευτοντροπή, ἀλλὰ τὸ ἥθος, τὴν ψυχικὴ ἀγνότητα, τὴν εὔγένεια τοῦ χαρακτῆρος, τὴν τάση μας νὰ σκεπτόμεθα τίμια κι' ἀνθρωπιστικά. 'Ηθικὴ δὲν εἶναι ὑποταγὴ σὲ νόμους που μᾶς ἐπιβάλλονται ἔξωτερικά. Τότε μόνο ἔχει ἀξία, δταν γίνη πόθος καὶ θέληση τῆς ψυχῆς μας.

«'Υπέρτατος σκοπὸς τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς θρησκείας εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ στὴν καθαρὴ ἰδέα τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ κτῆνος, που βρίσκεται μέσα μας. Μὲ τέτοιο ἀγώνα ὑψώνεται δέ ἄνθρωπος σὲ ἡθικὴ προσωπικότητα».

Κατὰ τὸ Σέλευ «τὸ νὰ συγχωρῆς καὶ νὰ ὑποφέρης, νὰ προχωρῆς καὶ νὰ ὑποχωρῆς, ν' ἀγαπᾶς καὶ ν' ἀνέχεσαι καὶ νὰ ἔλπιζης εἶναι τὸ νὰ εἶσαι καλός, μεγάλος, δύμορφος κι' ἔλευθερος. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς κοινωνικῆς νίκης».

Πρέπει ν' ἀγαποῦμε δύλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ν' ἀποφεύγουμε τὶς πλάνες τους. Νὰ μὴ μισοῦμε κανένα, ἀλλὰ νὰ προσέχουμε σὲ ποιὸν θὰ δώσουμε τὴν ἐμπιστοσύνη μας. . . .

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ Η ΗΘΙΚΗ ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥΣ

‘Ο βαθύτερος πολιτισμός τῆς Εύρωπης στηρίζεται στὸ ἀθάνατο Ἐλληνικὸ Πνεῦμα καὶ στὶς ἀρχὲς τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας. Εἶναι ἀνυπολόγιστη ἡ συμβολὴ τοῦ Ἐλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν ἀτόμων, τὸν ἔξευγενισμὸν τῆς κοινωνίας. ’Απὸ τὸν ἀρχαῖο Ἐλληνικὸ πολιτισμὸν πήγασε ἡ ’Αναγέννηση κι’ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός. ’Η πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητας θὰ συνισταται αἰωνίως στὸ ν’ ἀναπτύξη καὶ τελειοποιήση ἐκεῖνο ποὺ συνέλαβε καὶ πραγματοποίησε ἡ Ἐλληνικὴ Διάνοια.

’Η Ἐλλάδα δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ πατρίδα, ἔνας γεωγραφικὸς χῶρος. Εἶναι μιὰ μεγάλη, ἀσύγκριτη κι’ ἀθάνατη ἴδεα πνεύματος κι’ ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ. ’Επομένως, «¹σὰν ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴν Ἐλλάδα, ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὶς εὐγένειες δλῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς Γῆς καὶ γιὰ δλες τὶς ὅμορφιές της».

* * *

Δὲν ύπάρχει κοινωνικό, ἢ πολιτικὸ ἢ οἰκονομικὸ ζῆτημα, ποὺ νὰ μὴ μπορῇ νὰ εὕρῃ τὴ λύση του στὸ Πνεῦμα τῆς ἐπὶ τοῦ ”Ορους Ὁμιλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Μόνο ἔνας προσωποπαγὴς σοσιαλισμός, ποὺ νὰ συνδυάζῃ τὴν κοινότητα καὶ τὴν προσωπικότητα, μπορεῖ νὰ λυτρώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ δεινά τους—ἔγραψε ἔνας ξένος συγγραφέας. ”Εφθασε ἡ δύρα, ποὺ ὔστεαα ἀπὸ βαθειὰ ἔξανθρωπιση τῆς οἰκουμένης, ποὺ ἔξαντλησε τὰ ἴδια της τὰ μέσα, θὰ ἴδοιμε τὸ Χριστιανισμὸν νὰ προβάλῃ σὲ δλη του τὴν καθαρότητα.

»Θὰ ἐμφανισθῇ τότε ὡς τὸ τελειότερο καταφύγιο τῆς

¹ Στράτης Μυριβήλης.

άνθρωπότητας. Θά μάθουμε δτι είναι ύπερ τού ανθρώπου και τού αληθινού προορισμού του, ύπερ τής ἀξίας και τής ἀξιοπρεπείας τής προσωπικότητας, ύπερ τής ἐλευθερίας και τής κοινωνικής δικαιοσύνης, ύπερ τής χειραφετήσεως τῶν λαῶν και ἐνδές ἔκάστου ανθρώπου, ύπερ τής δημιουργίας μιᾶς νέας ζωῆς».

‘Η Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ είναι ή ισχυρότερη κι’ ἀγνότερη μεταφυσική και ἡθική Διδασκαλία. Στὸ Χριστιανισμὸ καὶ στὸν Ἑλληνισμὸ στηρίζονται ὅλες οἱ ὑψηλὲς ἐκδηλώσεις τής ἀνθρωπότητας στὴν Ποίηση, στὴν Πολιτική, στὴν Τέχνη, στὴν Ἐπιστήμη και στὴ Φιλοσοφία.

«**Η Χριστιανική Διδασκαλία** δὲν ἐπηρεάζει σήμερα τοὺς ἀνθρώπους, διότι τὸ κέντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ ὁ Χριστὸς τὸ ἔθεσε στὸ ἥθος και στὴν ἀγάπη, περιωρίστηκε στὸ δόγμα κι’ ἀπὸ τότε ἡ προσοχὴ δόθηκε στὴ θεωρίᾳ κι’ ὅχι στὸ χαρακτῆρα και στὸ ἥθος. Ως ἐκ τούτου λησμονήθηκε δτι κυρία ἀποστολὴ τοῦ Σωτῆρος ἦτο ἡ ἐγκαίνιαση νέας ἡθικῆς ἀντιλήψεως περὶ τής ζωῆς, ἡ διάπλαση ἀνθρώπων μὲ ὑψηλὰ ιδανικὰ και ἡθικὸ χαρακτῆρα, ἡ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεῖο.

»**Ο Χριστιανισμός**, ἡ Θεία αὐτὴ Διδασκαλία τοῦ πνεύματος, τής ἀγάπης και τοῦ ἡθικοῦ χαρακτῆρος, κηρύσσεται συνήθως ὡς θεωρητικοῦ περιεχομένου θρησκεία τῶν τύπων κι’ ἀποξένωση ἀπὸ τοῦ κόσμου κι’ ὡς ἀντίθετη πρὸς τὴ γνώση.

»**Αν οἱ Χριστιανικὲς Ἑκκλησίες**, ἀσχέτως πρὸς τὶς δογματικές τοὺς διαφορές, ἀπεφάσιζαν μιὰ συντονισμένη δράση ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ και ἡθικοῦ ἐπιπέδου, τ’ ἀποτέλεσματα θὰ ἦσαν μοναδικά.

»Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ δμως ἀληθής ἐπίδραση τοῦ Χριστιανικοῦ Κηρύγματος στὸ σύγχρονο κόσμο, πρέπει ἡ αἰωνία Ἀλήθεια νὰ περιβάλεται κάθε φορὰ ἔνδυμα ἀνάλογο πρὸ τὸ πνεῦμα τής ἐποχῆς, και νὰ μὴ παραβλέπῃ τὴν

¹ Δημ. Μπαλάνος

πραγματικότητα, τίς ύγιεις ἀντιλήψεις κι' ἀξιώσεις τῆς σύγχρονης κοινωνίας καὶ τὴν ἔξέλιξην αὐτῆς. ἀλλὰ τούναντίον νὰ προσπαθῇ νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τίς σύγχρονες ύγιεινὲς ἀπαιτήσεις μὲ εύρυτητα ἀντιλήψεως, χωρὶν ἐννοεῖται θυσία θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΖΩΝΑΣ

Η ΑΠΛΗ ΚΑΙ Η “ΜΕΓΑΛΗ,, ΖΩΗ ΤΟ ΧΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ ΑΛΛΑ ΚΑΚΟΣ ΑΦΕΝΤΗΣ

Πρέπει να λυπούμεθα καὶ νὰ βοηθοῦμε τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς δυστυχεῖς, Δὲν εἶναι δμως δυνατὸν νὰ λυτρωθοῦν, ἐκτὸς ἀν παλαιψουν καὶ μόνοι τους γιὰ ν' ἀπομάκρυνουν τὰ αἴτια τῆς δυστυχίας των. Μόνο ἔκεινοι, ποὺ ἀδιάκοπα προσπαθοῦν, μποροῦν νὰ λυτρωθοῦν.

Κοῖτα τὰ πράγματα κατάματα! Νὰ ξνα ἡρωϊκὸ παράγγελμα εὔτυχίας. ‘Οσοδήποτε δύσκολη κι’ ἀν εἶνα ἡ κατάστασή σας, μπορεῖτε νὰ τὴν ύπερνικήσετε, μόνο ἀν τὴν κυτάξετε αύσιαστικά, κατὰ πρόσωπο, καὶ τὴν ἀντιμετώπισετε μὲ θάρρος καὶ ψυχραιμία. Εἶναι ἀνώφελο νὰ λέτε: πίσετε μὲ θάρρος καὶ ψυχραιμία. ‘Η τύχη μας δὲ διαφέρει «Η τύχη μου εἶναι πολὺ κακή». ‘Η τύχη μας δὲ διαφέρει ἀπὸ τὴν τύχη τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οὕτε μποροῦμε νὰ ζήσουμε σ’ ἄλλη ἐποχή. Δὲ μποροῦμε νὰ δημιουργήσουμε ἐμεῖς τὶς συνθῆκες τῆς ζωῆς μας. Μποροῦμε δμως νὰ συντελέσουμε, γιὰ νὰ γίνουν οἱ δροὶ τῆς ζωῆς μας πιὸ ἀνεκτοί.

Τὶς περισσότερες φορὲς δὲν ξέρουμε κι’ ἐμεῖς οἱ ίδιοι τὶ θέλουμε, γιατὶ δὲν εἴμαστε εὐχαριστημένοι. Θέλουμε νὰ γευθοῦμε δλα. Κι’ δτι κερδίζουμε σ’ ἔκταση τὸ χάνουμε σὲ βάθος. Οἱ ἀμέτρητες ἀσχολίες δὲν μᾶς ὀφίνουν ν’ ἀπολαύσουμε τὴν εἰρηνική ἔκεινη κατάσταση, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν εὔτυχία...

‘Αντὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ κάνουμε τὴ μίζερη καὶ δύσκολη ζωή μας πιὸ ἀπλῇ καὶ νὰ τὶς δώσουμε ούσιαστικὸ περιεχόμενο, τὴ φορτώσαμε μὲ πλῆθος ἀνάγκες, ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχεση μὲ τὴν συντήρησή μας καὶ

¹ Σπύρος Μελάς.

δὲν συντελοῦν στὴν πνευματική καὶ ψυχική μας καλλιέργεια. Κατὰ βάθος δὲ μᾶς δίνουν καμμιὰ πραγματική ἀπόλαυση, ἀλλὰ μᾶς κάνουν νὰ μοχθοῦμε δλημερίς γιὰ ν' ἀποκτήσουμε ύλικὰ ἀγαθά, ποὺ δὲ μᾶς δίνουν τὴν πραγματικὴ εὐτυχία».

Γιά νὰ μὴ φοβᾶται κανεὶς τὴν φτώχεια, πρέπει ν' ἀπλοποιήσῃ τὴν ζωὴ του μέχρι ἡρωϊσμοῦ, 'Η ταπεινὴ ύποταγὴ στὸ χρῆμα διώχνει μακριὰ τὴν εὐτυχία. "Αμα τὸ χρῆμα παύῃ νὰ εἶναι ώφέλιμο στὴν πνευματική μας πρόοδο εἶναι βλαβερό.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν μεγαλουπόλεων στενοχωροῦνται, βιάζονται κι' ἀγωνίζονται γιὰ ν' ἀποκτήσουν χρήματα, πολλὰ χρήματα. Καὶ μόλις τ' ἀποκτήσουν ἀνακαλύπτουν ὅτι πέρασαν τὰ καλλίτερα χρόνια τῆς ζωῆς των κυνηγῶντας μιὰ χίμαιρα. Διότι χίμαιρα εἶναι νὰ νομίζουμε ὅτι τὰ πλούτη καὶ μόνο θὰ φέρουν τὴν ποθητὴ εὐτυχία...

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀξιοθρήνητο ἀπὸ τὸ ἀμερικάνικο κυνήγι τοῦ δολαρίου. Ταπεινώνει τὸν ἄνθρωπο. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι ἔκεινο ποὺ θὰ περίμενε κανεὶς. 'Ἐπειδὴ τὸ συναίσθημα, πὼς ἡ ζωὴ εἶναι ἄνοστη, εἶναι βαθειὰ ριζωμένο στὸν πλούσιο ἀμερικανικὸ Λαό.

Δὲν ύποστηρίζω ὅτι τὸ χρῆμα εἶναι ἀγαθὸ ποὺ διαφθείρει. Τούναντίο. Πιστεύω ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία εἶναι στοιχεῖο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν εὐτυχία, γιὰ τὸν πολιτισμό. "Οταν τὸ ἄτομο δυστυχῇ, δυστυχεῖ καὶ ἡ κοινωνία. "Οταν τὸ ἄτομο δὲν ἔχῃ τὰ μέσα νὰ μορφωθῇ, νὰ δημιουργήσῃ ἔνα πολιτισμένο περιβάλλον γύρω του, τότε καὶ τὸ γενικὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ πέφτει. Τὸ χρῆμα εἶναι καλὸς ύπηρέτης ἀλλὰ κακὸς ἀφέντης. Δὲν πρέπει νὰ γίνη σκοπὸς τῆς ζωῆς μας.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Η ΠΙΣΤΗ Σ' ΕΝΑ ΙΔΑΝΙΚΟ ΜΑΣ ΚΑΝΕΙ ΕΥΤΥΧΕΙΣ

Οι σοφοί, πού έξετάζουν τὴν ούσια τῶν πραγμάτων, ξέρουν πώς ἀληθινὰ πλούτη εἶναι μόνο τὰ πνευματικά.

“Ολοὶ μας ἀναγνωρίζουμε τὴν ἀπαράμιλλη ἀξία τῆς πνευματικῆς ζωῆς, κι’ ὅμως δὲν ἔχουμε τὴν θέληση νὰ δργανώσουμε τὴν ζωή μας σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια αὐτή, “Ολοὶ μας ξερουμε τὴν ἀπαράμιλλη ἀξία τῆς πνευματικῆς ζωῆς, μὰ πραγματικὰ δὲν πιστεύουμε στὴν ἀξία της, ἀλλοιδὲ ἡ πίστη μας αὐτῇ θ’ ἀλλαζε καὶ τὴν ζωή μας.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ νοιαζόμαστε, περισσότερο ἀπ’ ὅλα, εἶναι ἡ ψυχή, «Δυστυχής ὁ ἄνθρωπος, γιὰ τὸν δποτὸν τὸ πᾶν εἶναι τὸ κεφάλι».

Δὲν εἶναι ἡ γνώση ποὺ μᾶς κάνει εύτυχεῖς καὶ πλαταίγει τὸν δρίζοντα τῆς ζωῆς μας, ἀλλ’ ὁ χαρακτῆρας, ἡ ποιότητα τῆς γνώσεως. “Ἐνας ἄτακτος σωρὸς γνώσεων δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴ μόρφωση τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐξυπνάδα. Μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς πολυμαθής καὶ νὰ μένῃ πολὺ κουτός.

Φύλαξε τὸ μυαλό σου ἐλεύθερο. Ν’ ἀντιστέκεσαι σὲ κάθε ταπεινὴ συνήθεια. Νὰ παρατηρής τὸ κάθε τὶ ποὺ εἶναι ὥρατο, ν’ ἀκοῦς τὶς ὥρατες ἀρμονίες, νὰ χαίρεσαι τὰ διαλεχτὰ πάθη καὶ νὰ καλλιεργής τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη. Νὰ μὴ φοβᾶσαι κανένα καὶ νὰ μὴ θεωρής τίποτε ἀδύνατο.

Ἡ εύτυχία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀκλόνητη συνήθεια, ἀνάμεσα στὸν δρμητικὸ χείμωνα τῶν ἔξωτερικῶν φροντίδων, νὰ διατηρής μέσα σου ἀγνὴ τὴ φλόγα τῆς ζωῆς. Νὰ τὴν ἀπολαμβάνης σ’ δτι πιὸ ψυχικό, πιὸ ἀστάθμητο καὶ πιὸ ἡρωϊκὸ ἔχει. “Ἐτσι θὰ διατηρήσης μέσα σου τὰ αἰώνια κι’ ἀναλλοίωτα χαρακτηριστικὰ τῆς νεότητας.

«Πάν μέτρον ἀριστον». Κάθε ύπερβολή είναι ἐλάττωμα.
Νὰ εἰσαι δίκαιος, χωρὶς νὰ γίνεσαι χλιαρός.

Νὰ εἰσαι καλός. 'Η καλωσύνη δμως νὰ προέρχεται
ἀπὸ ἐσωτερική ἀνάγκη κτ' ὅχι ἀπὸ ἀδυναμία.

Νὰ εἰσαι λιτός. 'Η λιτότητά σου δμως δὲν πρέπει νὰ
φθάνη μέχρι τή στέρηση.

'Η πολλὴ λεπτότης είναι τέχνασμα.

'Η πολλὴ αὔστηρότης σκληρότης.

'Η πολλὴ τόλμη είναι θράσσος.

'Η πολλὴ οἰκονομία είναι φιλαργυρία.

'Η πολλὴ ἔξυπνάδα φέρνει ζημία.

'Η πολλὴ ἀνάπταυση φέρνει ἀπονάρκωση.

'Η πολλὴ δραστηριότης είναι ἐλάττωμα.

Νὰ εἰσαι δραστήριος καὶ μεθοδικός. Δὲν πρέπει νὰ
σκορπίζης τὶς δυνάμεις σου σ' ἐργασίες, ποὺ σ' ἀπομακρύ-
νουν ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν προορισμὸν σου.

«"Ἐχεις ἀρκετὴ θέληση ώστε νὰ ύποτάξῃς δλες σου τὶς
δυνάμεις στὴν εύθεια γραμμή, πρὸς ἔνα ώρισμένον σκοπό,
ἀκόμα τὰ πιὸ ἀνήσυχα πάθη σου καὶ τὰ πιὸ συνταρακτικὰ
ἐλαττώματά σου. 'Η ἀξία τοῦ ἀτόμου ύπερβαίνει σὲ ἀξία
δλα τὰ δευτερεύοντα προσόντα».

'Η εύτυχία δὲν είναι φρούτο, ποὺ ξεφυτρώνει μόνο του.
Πρέπει νὰ τὴν κατακτήσουμε σιγά—σιγά, καλλιεργῶντας
τὶς σωματικές, τὶς πνευματικές καὶ τὶς ήθικές μας δυνά-
μεις γιὰ νὰ ἔξυπηρετήσουμε κάποιο ἀνώτερο ἰδανικό, κά-
ποιο ώρατο ὄνειρο. "Αλλος στὶς ἐπιστῆμες, ἄλλος στὶς
τέχνες, ἄλλος στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ κλπ.

"Ο, τι μπορεῖ νὰ φθάσῃ δ ἀνθρωπος ύψηλότερο είναι
μιὰ ἡρωϊκὴ ζωὴ ποὺ ἀγωνίζεται, ἐναντίον τῶν μεγαλυτέ-
ρων δυσκολιῶν, νὰ γίνῃ ωφέλιμος σ' δλο τὸν κόσμο. 'Η
πίστη σ' ἔνα ἀνώτερο ἰδανικὸ ἀνταποκρίνεται στὶς πιὸ
βαθειές ἀνάγκες τῆς ψυχῆς. Μᾶς κάνει εύτυχεῖς, μᾶς
παρηγορεῖ στὴ θλίψη, κάνει εύχαριστη τὴν ἐκπλήρωση τοῦ
καθήκοντος, μᾶς ἀναδεικνύει ἀνώτερους τοῦ κακοῦ καὶ
τῶν περιπετειῶν τῆς ζωῆς.

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ

Οι "Ελληνες" ^{ΔΙΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΣΦΗΤΟΥ Θ. ΠΕΡΙΚΛΗΣ} έχουν πολλά έλαττωματα και πολλά προτερήματα. Το μεγαλύτερο έλάττωμά τους είναι ό ύπερτροφικός έγωγές μας κι' ή έλλειψη του συναισθήματος της κοινωνικής αλληλεγγύης.

"Αντί νὰ κυτάξουμε πώς θὰ βοηθήσῃ ό ξνας τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ βγοθμε λιγότερο ζημιωμένοι ἀπὸ τὴν φοβερὴ έθνικὴ περιπέτεια, ποὺ ὑπέστη τὸ ξθνος μας, ἐνδιαφερθήκαμε μόνο γιὰ τὴν καλοπέρασή μας κι' ἀδιαφορήσαμε γιὰ τὴν τύχη τοῦ Διπλανοῦ μας. Τὴν ἐποχὴ ποὺ πέθαιναν παιδάκια ἀπὸ τὴν πεῖνα κι' ἔκατομμύρια "Ελληνες" δυστυχοῦσαν, μερικοὶ ἀνάλγητοι σπαταλοῦσαν σὲ διασκεδάσεις καὶ σὲ περιττὰ ξένοδα δλόκληρες περιουσίες.

' «Γιὰ τὸ χαμηλὸ βιωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ έλληνικοῦ Λαοῦ, γιὰ τὸν κακοσιτισμό, τὴ θλίψη καὶ τὴν ἀθλιότητα τῶν λαϊκῶν τάξεων φταίει ἡ φτώχεια τοῦ έλληνικοῦ ἐδάφους κι' οἱ διάφορες έθνικές περιπέτειες, ποὺ δὲν ἀφισαν τὸ δύσμοιρο αὐτὸ τόπο νὰ δρθοποδήσῃ. Φταίει δημος κι' ό ύπερτροφικός έγωγές τοῦ "Ελληνος", ποὺ τὰ σκλαβώνει δλα στὸ ἄτομό του». Φταίει ἡ έλλειψη τοῦ κοινωνικοῦ συναισθήματος, ποὺ είναι ἡ ούσιαστικώτερη καὶ πραγματιστικώτερη ἐκδήλωση τοῦ πατριωτισμοῦ.

«Τι ἄλλο είναι ἡ αἰωνία, ἡ ἀπαυστη δίψα τοῦ έλληνικοῦ φθόνου, τῆς έλληνικῆς δυντιζηλίας, παρὰ τὸ ζήτημα τοῦτο : Τι εἶσαι σὺ καὶ τι είμαι ἐγώ. "Η, μᾶλλον, γιατὶ σὺ κι' δχι ἐγώ", ἔγραψε διείμνηστος Βερναρδάκης.

Μόνο διν ἐπικρατήση πέρα γιὰ πέρα ἡ ίδεα τοῦ Συνάλου κι' ἡ ἀγργγυστη ύποταγὴ σ' αὐτὸ κάθε έγωγέμοι, μόνο διν ἐπικρατήση τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας τοῦ 'Ατόμου

¹ Παῦλος Παλαιολόγος.

χάριν τοῦ Συνόλου μπορούμε νὰ ἐλπίσουμε σὲ μιὰ πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ 'Αναγέννηση τοῦ "Εθνους μας.

* * *

Οἱ ἀντιζηλίες μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ πρωτεργάτῶν τοῦ 'Αγῶνος τοῦ 1821 παρὰ λίγο νὰ διακυβεύσουν τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἄγωνα τοῦ "Εθνους. Γιὰ ν' ἀποσθηθῆ λοιπὸν ὁ μεγάλος κίνδυνος τῆς δριστικῆς διαλύσεως τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἄγωνος, ἀποφασίστηκε νὰ ἔγκριθῇ γενικὴ ἀμνηστεία καὶ ν' ἀποφυλακιστοῦν δλοι οἱ ἀντίπαλοι τῆς Κυβερνήσεως ἀρχηγοί, ποὺ εἶχαν συλληφθῆ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Κατὰ τὶς ἱστορικές καὶ κρίσιμες στιγμές, ποὺ περνάει ἡ Πατρίδα μας, ὃς θυμημοῦνδε δσα εἶπε ὁ Σπύρος Τρικούπης στοὺς "Ελληνες, ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ γεγονός τῆς 'Εθνικῆς Συμφιλιώσεως :

«'Αδελφοί—εἶπε—"Ἄς θάψουμε στὸν τάφο τῆς λήθης τ' ἄγρια κι' ἀνόητα πάθη μας, ὃς πλύνουμε τὶς μολυσμένες καρδιές μας στὸ Ἱερὸ λουτρὸ τῆς ἀγάπης. 'Ο πατριωτισμὸς ὃς λαμπρύνη στὸ ἑξῆς τὸ θολωμένο νοῦ μας, ἡ ελλικρίνεια ὃς βασιλεύσῃ στὴν καρδιά μας, ἡ ἀγάπη ὃς προπορεύεται σ' δλες τὶς πράξεις καὶ σ' δλα τὰ ἔργα μας. "Οπως τότε, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου, ώρκισθηκαν δλοι νὰ λησμονήσουν τὸ παρελθόν, καὶ νὰ ἐργασθοῦν ἐνωμένοι γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πατρίδας μας, ὃς δρκισθοῦμε καὶ τώρα δλοι οἱ "Ελληνες γιὰ τὸν ἕδιο Ἱερὸ σκοπό.

¹ «"Ἐνας δρκος πρέπει νὰ μᾶς ἐμπνέη δλους. Μπροστά μας ύψωνεται ἡ 'Ελλάδα, ρακένδυτος ἔστω, πεινασμένη ἔστω, καθημαγμένη ἔστω καὶ λιπόθυμος, ἀλλὰ πάντοτε ἡ 'Ελλάδα, μητέρα καὶ θεματοφύλακας τῆς ἐλευθερίας, δόξα τοῦ πνεύματος, τῆς ἀνθρωπότητας καμάρι, καὶ τῆς ἀρμονίας τοῦ σύμπαντος ἐρμηνευτής.

»Αὐτὴ ἡ 'Ελλάδα ύψωνεται σήμερα μπροστά μας μὲ τὴν αἰωνία δμορφιὰ καὶ μὲ τὴν αἰωνία της νεότητα, δμορφη

¹ Παν. Τσιμπιδάρος

δσσο ποτέ άλλοτε, βγαλμένη άπό τὸ καμίνι τοῦ πόνου, κα-
θαγιασθεῖσα στὸ μαρτύριο, ἀπαστράπτουσα ἀπό τοῦ θυ-
σιαστηρίου τὸ φῶς κι' ἀπό τὴν ἀκτινοβολία τῆς 'Ανα-
στάσεως. . . .

»Τὴν 'Ελλάδα περιλαμβάνουν κι' ἔρμηνεύουν σ' ὅλο
τὸ θεῖο μεγαλεῖο τῆς δύσης μόνο λέξεις :

»Φῶς καὶ Βωμός».

»Καὶ τὴν 'Ελλάδα αὐτὴ δφειλουμε νὰ τὴν προασπί-
σουμε μὲ τὴν ιερὴ ἔθνική μας ἔνωση. Εἶναι ἐπιταγὴ τῆς
Ιστορίας».

"Ἐπειτα ἀπό τόσες καταστροφές προβάλλει σήμερα ἡ
ἀνάγκη τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἔθνικῆς ἐνότητας, γιὰ τὴν
ἀνοικοδόμηση τῶν ἔρειπίων καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυ-
σκοχερειῶν, πρὸ τῶν ὁποίων βρίσκεται τὸ "Εθνος στὴν κρί-
σιμη ἀυτὴ καμπὴ τῆς Ιστορίας του.

Ο ἔλληνικὸς Λαός ἔχει πικρὴ πεῖρα τῆς διαιρέσεως καὶ
πλήρωσε μὲ πολὺ αἷμα τὴ διχόνοια, ἐνῷ ἔδρεψε πλουσίους
τοὺς καρπούς κατὰ τὰς περιόδους ποὺ βρέθηκε ἐνωμένος
καὶ μονιασμένος. Η πεῖρα αὐτὴ τοῦ ἐπιβάλλει καὶ σήμερα νὰ
ἀντιδράσῃ, μὲ δλες τὶς δυνάμεις του, κατὰ τῆς διχονοίας.

"Ολους τοὺς "Έλληνες κι' δλες τὶς 'Έλληνίδες πρέπει
νὰ ἔμπνεη πάντοτε τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς
κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας, διότι μόνο ἔτσι
εἶναι δυνατὴ ἡ πρόοδος τῆς 'Ελλάδας μας κι' ἡ σωτηρία
τοῦ ἔλληνικοῦ Λαοῦ. Μόνο ἔτσι, πιασμένοι χέρι μὲ χέρι,
δηλαδὴ ἀνώτεροι ἀνθρώποι—'Έλληνισμὸς κι' ἀνθρωπισμὸς
εἶναι δύο ἔννοιες συνώνυμες.

Πρέπει νὰ πάψουμε νὰ εἴμαστε οἱ ἔγωισται καὶ μεμψί-
μοιροι «Ρωμηοί» καὶ νὰ γίνουμε πραγματικοὶ "Έλληνες,
δηλαδὴ ἀνώτεροι ἀνθρώποι—'Έλληνισμὸς κι' ἀνθρωπισμὸς
εἶναι δύο ἔννοιες συνώνυμες.

Πρέπει νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀνατολίτικη κακομοι-
ριά, τὴν τεμπέλικη σκέψη, τὴν ρωμέϊκη ἀποτελμάτωση. Πρέ-
πει νὰ εἴμαστε ἀξιοπρεπεῖς, εἰλικρινεῖς, τίμιοι κι' ἀληθι-
νοί. Πρέπει νὰ συνηθίσουμε στὴν ὁργανωμένη ἔργασία καὶ
νοῦ. Πρέπει νὰ συστηματική, ἡ παραγωγική καὶ μὲ συ-
στὴν ταξη. Μόνο ἡ συστηματική, ἡ παραγωγική καὶ ἀλλη-
νέχεια ἔργασία καὶ ἡ κοινωνική δικαιοσύνη καὶ ἀλλη-
λεγγύη σώζουν τὰ ἀτομα καὶ τοὺς λαούς κι' ὁδηγοῦν στὴν
εύτυχία καὶ στὴν πρόοδο, κι' δχι οἱ πολιτικολογίες
καφφενεῖων κι' οἱ φωνὲς τῶν πεζοδρομίων.